

LAHDEN KAUPUNGIN
KANSALAISVAIKUTTAMISEN
KEHITTÄMISOHJELMAN
TÄYTÄNTÖÖNPANOSUUNNITELMA
VUOTEEN 2012

Lahden kaupungin kansalaisvaikuttamisen kehittämissohjelman
täytäntöönpanosuunnitelmaa laatimaan asetettu työryhmä

SISÄLLYS	sivu 1
JOHDANTO	2
1. LAHDEN KAUPUNGIN KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMIS- OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOSUUNNITELMA VUOTEEN 2012	3
1.1. Hallinnon sitoutuminen osallisuuden ja vuorovaikutuksellisen toimintakulttuurin kehittämiseen	4
1.1.1. Palautejärjestelmä arjen työvälineeksi	4
1.1.2. Viestinnän kehittäminen	5
1.1.3. Alue- ja yhteisötyön kehittämiseen sitoutuminen	6
1.1.4. Henkilöstön koulutus	7
1.2. Yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen kasvaminen ja oppiminen	7
1.2.1. Nuorisotoiminnan kehittämien osallisuuden ja demokratian lisäämiseksi	7
1.2.2. Suoran osallistumisen kehittäminen	8
1.2.3. Yhteistyö seudun kuntien kanssa	9
1.3. Edustuksellisen järjestelmän kehittäminen	9
1.3.1. Luottamushenkilöiden työskentelyn kehittäminen	9
1.4. Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman seuranta ja arviointi	10
1.4.1. Kansalaisvaikuttamisen kehittymisen seuranta	10
1.4.2. Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman toteutumisen seuranta	11
2. KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMISOHJELMAN TOTEUTTAJARESURSSIT JA TÄYTÄNTÖÖNPANON VAIKUTUKSET TOIMIALOJEN BUDJETTEIHIN	12
3. LOPPUSANAT	13
Lähteet	13
Liite 1	Kaupunginjohtajan päätös 2.3.2005 § 29, Lahden kaupungin kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelmatyön toimenpide-ehdotuksia laatimaan asetettu työryhmä
Liite 2	Alue- ja yhteisötyön kustannusvaikutukset vuoteen 2010
Liite 3	Lahden kaupunginvaltuuston päätös 16.10.2000 § 240, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen Lahdessa

JOHDANTO

Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi on tehty Lahdessa työtä monella taholla, niin perustyössä kuin projekteissa. Niin kutsuttu laatukansio toimikunta jätti mietintönsä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi Lahdessa jo 25.9.2000. Vuonna 2004 valmistunut kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelma noudattaa pitkälti samoja linjoja kuin vuoden 2000 mietintö. Nyt valmistunut kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman täydennysosa sisältää esityksen toimenpiteiden täytäntöönpanosta; toteutusaikataulusta, vastuutahoista, seurannasta ja arvioinnista sekä vaikutuksista toimialojen budjetteihin.

Kaupunginvaltuusto päätti 21.6.2004 § 120 edellyttää, että kaupunginhallitus valmistelee kaupunginvaltuustolle Lahden kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman. Työryhmä luovutti raporttinsa kaupunginjohtajalle 26.10.2004. Kehittämisohjelma on tehty vuoteen 2012, ja siinä esitetään lahtelaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi seuraavia kehittämissuuntia, joista jokaiseen sisältyy useita toimenpide-ehdotuksia.

- Hallinnon sitoutuminen asukkaiden osallisuuden ja vuorovaikutuksellisen toimintakulttuurin kehittämiseen
- Tiedottamisen kehittäminen
- Edustuksellisen järjestelmän kehittäminen
- Yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen kasvaminen ja oppiminen
- Yhteistyö seudun kuntien kanssa
- Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman seuranta ja arviointi

Kaupunginhallitus totesi kokouksessaan 14.2.2005 § 123, että Lahden kaupungin kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelmatyötä tulisi jatkaa, ja kaupunginjohtaja asetti 2.3.2005 § 29 työryhmän laatimaan kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelmalle täytäntöönpanosuunnitelman 31.5. 2005 mennessä (liite1). Kaupunginvaltuusto merkitsi 7.3.2005 § 70 Lahden kaupungin kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman tiedokseen.

Tämän täytäntöönpanosuunnitelman toimenpiteet kohdistuvat pääosin kaupunkiorganisaation toiminnan ja rakenteiden kehittämiseen. Kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista pyritään edistämään

- monipuolistamalla ja yhtenäistämällä palautejärjestelmää niin, että se palvelisi paremmin arjen työvälineenä
- kehittämällä viestintää ja tehostamalla tietotekniikan käyttöä viestinnän välineenä
- hyödyntämällä paremmin nykyiset henkilöresurssit ja osaaminen sekä suuntaamalla resursseja niin, että viestinnän ja vuorovaikutuksellisen toimintakulttuurin haasteisiin voidaan vastata
- vakiinnuttamalla suoran osallistumisen muotoja ja selkiyttämällä vaikuttamiskanavia
- tukemalla lasten ja nuorten kasvua vaikuttajaksi
- osallistumalla seudulliseen yhteistyöhön kansalaisvaikuttamista edistävissä asioissa
- kehittämällä edustuksellisen demokratian järjestelmää
- parantamalla kaupunkiorganisaation toimintaa toimenpiteiden toteutumisen seurannan ja arvioinnin pohjalta

Täytäntöönpanosuunnitelman punaiseksi langaksi työryhmä on nostanut suunnitelmallisuuden ja avoimuuden. Asioiden valmistelun tulisi olla avointa, ja niiden edistymistä tulisi voida sujuvasti seurata. Suunniteltuja asioita viedään pitkäjänteisesti, mutta kriittisesti arvioiden eteenpäin. Toimintakäytännöt kaupungin organisaation sisällä ovat melko vaihtelevia. Monet

työryhmän esitykset liittyvät käsitteiden selkiyttämiseen ja käytäntöjen yhdenmukaistamiseen eri toimialoilla siinä määrin kuin se on tarkoituksenmukaista.

Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman täytäntöönpanosuunnitelmaa laatinut työryhmä kokoontui 5 kertaa. Lahden kaupungin eri toimialojen edustajat työryhmässä olivat

- Tarja Tolonen, projektipäällikkö, kaupunginkanslia, puheenjohtaja
- Juha Suopohja, apulaiskaupunginsihteeri, kaupunginkanslia, varapuheenjohtaja
- Päivi Visakorpi, projektipäällikkö, sosiaali- ja terveystoimiala, jäsen
- Hannu Kulmala, lakimies, tekninen ja ympäristötoimiala, jäsen
- Petteri Peltonen, lapsi- ja nuorisokoordinaattori, sivistystoimiala, jäsen
- Sari Pauninsalo, tiedotuspäällikkö, kaupunginkanslia, asiantuntijajäsen
- Ulla Heijari, yhteyssihteeri, kaupunginkanslia, varajäsen
- Pia Peltomaa, sosiaaliturvapäällikkö, sosiaali- ja terveystoimiala, varajäsen
- Theodora Rissanen, kaavoitusarkkitehti, tekninen ja ympäristötoimiala, varajäsen
- Virpi Rantanen, nuorisosihteeri, sivistystoimiala, varajäsen
- Minna Halonen, apulaistiedotuspäällikkö, kaupunginkanslia, varajäsen
- Pirjo Heinonen, projektiassistentti, kaupunginkanslia, sihteeri

Lisäksi suunnitelmaa laadittaessa on kuultu järjestelmäasiantuntija Jyrki Rytteriä kaupunginkansliasta, tietohallintopäällikkö Marko Monnia rahatoimistosta ja kaupunginsihteeri Timo Pohjansaloa kaupunginkansliasta.

1. LAHDEN KAUPUNGIN KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMIS- OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOSUUNNITELMA VUOTEEN 2012

Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman toimenpiteet on suunniteltu toteutettavaksi pääosin jo valtuustokaudella 2005-2008. Tämä on perusteltua, koska monet esitetyistä toimista ovat jo käynnistyneet, ja monet toimenpiteistä ovat toteutettavissa nykyisillä resursseilla.

Tätä täytäntöönpanosuunnitelmaa voi lukea itsenäisenä kokonaisuutena tai rinnan kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman kanssa. Vuositaulukossa kuvatut yhtenäiset nuolet kuvaavat aktiivista kehittämisäikää ja katkoviivanuolet toimintaa, joka on jo käynnistynyt tai jatkuu edelleen. Tavoitetaso esittäminen auttaa toimenpiteiden toteutumisen seurantaan. Tummennetulla fontilla kirjattu vastuutaho vastaa kyseisen osa-alueen koordinoinnista ja toimenpiteen toteutumisesta, mutta ei ole välttämättä toimenpiteen käytännön toteuttaja.

KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMISOHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOSUUNNITELMA VUOTEEN 2012

1.1. HALLINNON SITOUTUMINEN OSALLISUUDEN JA VUOROVAIKUTUKSELLISEN TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMISEEN

1.1.1. Toimenpide: Palautejärjestelmä arjen työvälineeksi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho
<p>Palautteen kokoamisen nykyiset käytännöt selvitetään ja niitä kehitetään palvelemaan ja ohjaamaan suunnitelmallisesti arjen työtä ja päätöksentekoa. Käytäntöjä yhdenmukaistetaan ja monipuolistetaan. Eri kanavien kautta saatu tieto tehdään näkyväksi. Asukas- ja asiakaspalautteet ohjautuvat oikeaan paikkaan ja niihin vastataan ohjeiden mukaisesti.</p>									Palautteen keräämisen nykyiset käytännöt eri toimialoilla on kartoitettu ja palautejärjestelmän kokonaisuus kuvattu v 2006 aikana. Monipuolisempi, yhdenmukaisempi ja ohjeistettu järjestelmä on käytössä v 2007 alkaen.	Viestintätiimi selvittää nykyiset palautekäytännöt ja laatii ohjeistuksen. Kaupungin strateginen kehittäminen ja etujen valvontatiimi vastaa palautejärjestelmän kytkemisestä kaupungin strategiseen kehittämiseen.
<p>Asukaskyselyistä ja asukastilaisuuksista, joissa kaupunki on osallisena, tehdään yhteenvedot. Dokumentit johtopäätöksineen toimitetaan päättäjille osaksi päätöksentekoa-aineistoa sekä luettavaksi kaupungin internet-sivulle.</p>									Toimintapa on otettu käytäntöön v 2006 mennessä.	Asukastilaisuuksien järjestäjät Asukaskyselyistä vastaavat Viestintätiimi vastaa asukaskyselyiden koordinoinnista
<p>Asukkaiden kuulemisen kirjaaminen luottamustoimielinten esityslistoille on jo nyt pääsääntöisesti käytössä teknisen- ja ympäristötoimialan asioissa. Yhdenmukaistetaan käytäntöjä eri toimialoilla, niin että kaupunginvaltuuston 16.10.2000 § 240 päätöksen (liite 3) mukaisesti kaupungin luottamustoimielinten listoilla esitetään, miten asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on järjestetty kunkin asian valmistelun yhteydessä.</p>									Vuodesta 2006 alkaen luottamustoimielinten esityslistoille on merkitty, onko asukkaita kuultu ja miten.	Valmistelutiimi

<p>Välitetään selkeässä muodossa tietoa asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen kannalta keskeisistä käsitteistä, kuten kuuleminen, asianosainen, osallinen jne.</p>		<p>Tietoa keskeisistä käsitteistä on helposti kaikkien saatavilla viimeistään v. 2006 kaupungin internet -sivulta, Kaupunkilainen - lehdestä jne.</p>	<p>Viestintätiimi Kaupunginkanslia/ tiedotuspäällikkö</p>
<p>1.1.2. Toimenpide: Viestinnän kehittäminen</p>	<p>2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012</p>	<p>Tavoitetaso</p>	<p>Vastuutaho</p>
<p>Suunnitelmista ja vireillä olevista asioista tiedotetaan avoimesti ja niin varhaisessa vaiheessa valmistelua kuin siihen ei ole estettä.</p>		<p>Valmisteluprosessien kuvauksiin on v 2005 aikana kirjattu myös viestintä ja asukkaiden osallistuminen. Asiakkaan näkökulmasta esitetyt kuvaukset asioiden valmistelun etenemisestä ovat kaupungin internet -sivulla v 2006 alusta.</p>	<p>Viestintätiimi ja tietohallintotiimi Valmistelutiimi vastaa prosessien kuvausten tekemisestä.</p>
<p>Panostetaan ajantasaiseen tiedottamiseen. Ajantasaisen tiedon saaminen kaupungin internet- sivulta esimerkiksi lautakuntien päätöksistä toteutuu jo osittain. Yhdenmukaistetaan käytäntöjä.</p>		<p>Viestintäohjeistus on laadittu ja viestintäkoulutusta eri toimialoille järjestetty v. 2005-2006.</p>	<p>Viestintätiimi Tietohallintotiimi</p>
<p>Eri toimialojen ajankohtaisista asioista ja linjauksista tiedotetaan avoimesti muun muassa järjestämällä tiedotustilaisuuksia. Kuntalaisten kannalta vaikutukseltaan merkittävien asioiden valmisteluvaiheessa järjestetään vuorovaikutustilaisuuksia. Medialle tiedotetaan tilaisuuksista. Tilaisuuksien keskeinen anti kirjataan ja toimitetaan päättäjille ja muun muassa kaupungin internet -sivulle luettavaksi. <i>Tilaisuuksia on järjestetty ja ajankohtaisista asioista tiedotettu eri yhteyksissä, mutta raportointi ym. käytännöt eivät toistaiseksi ole olleet yhtenäisiä.</i></p>		<p>Vuodesta 2006 alkaen on järjestetty esimerkiksi 2 raportoitua tilaisuutta vuodessa / toimiala. Tilaisuuksia järjestettäessä on hyödynnetty mahdollisuuksien mukaan jo olemassa olevia asukkaiden ja kaupungin työntekijöiden vuorovaikutuspaikkoja</p>	<p>Toimialat Kaupunginkanslia/ tiedotuspäällikkö</p>
<p>Tietotekniikan käytön kehittämisessä huomioidaan viestinnän avoimuuden, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisen sekä sähköisen asioinnin kehittämisen vaatimukset.</p>		<p>Tietotekniset valmiudet mahdollistavat asioiden etenemisen seurannan internetin välityksellä sekä sähköisen asioinnin v 2007 mennessä. Asukkaat ja työntekijät kokevat</p>	<p>Tietohallintotiimi Toimialat</p>

<p>Kehitettäessä Lahden kaupungin asianhallintajärjestelmää tutkitaan muun muassa tietotekniset mahdollisuudet esittää asioiden käsittelyn etenemistä internetissä.</p>		<p>sähköisen asiointin helpottavan perustoimintoja.</p>	
<p>Rakennetaan tietoliikenneyhteyksiä eri kaupunginosien avoimiin, matalan kynnyksen kohtaustiloihin, kuten kirjastot, asukastilat, nettikahvilat ym.</p>	<p>→</p>	<p>Avoimet nettipisteet ja kohtaustilat on kartoitettu v. 2005. Paikat lisääntyvät vuosittain, ja v. 2012 nettipisteitä on tarpeeseen nähden kattavasti eri kaupunginosissa.</p>	<p>Tietohallintotiimi Kaupunginkanslia/ tiedotuspäällikkö</p>
<p>Lahden kaupungin internet-sivulla kuvataan selkeästi vaikuttamismahdollisuuksien kokonaisuus.</p>	<p>→</p>	<p>Kaupungin internet -sivun osallistuminen ja vaikuttaminen -osio on uusittu v 2005-2006 aikana.</p>	<p>Viestintätiimi Kaupunginkanslia</p>
<p>Esityslistat laitetaan liitteeseen kaupungin internet-sivulle.</p>	<p>→</p>	<p>Esityslistat liitteeseen (jotka ovat saatavissa sähköisessä muodossa) ovat luettavissa kaupungin internet -sivulla v 2006 alusta.</p>	<p>Valmistelutiimi</p>

1.1.3. Toimenpide: Henkilöstön koulutus	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho
<p>Kaupungin henkilöstön koulutuksissa tuodaan erityisesti esille osallisuuden, yhteistoiminnan, kansalaisvaikuttamisen ja hyvän hallintotavan merkitys ja periaatteet.</p> <p>Hyödynnetään henkilöstön osaaminen ja resurssit toimia kouluttajina.</p> <p>Koulutussuunnitelmissa huomioidaan muun muassa seuraavat aihepiirit: Valmistelu- ja päätöksentekoprosessi, lakiuudistukset, sähköinen viestintä, vuorovaikutustaidot, osallistuvat menetelmät, yhteissuunnittelu, ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ennakoarviointi, vaihtoehtojen vertailu ja kestävä kehitys.</p>	→			→	-----	-----	-----	-----	<p>Vuoden 2006 kuluessa on tehty koulutustarvekartoitus sekä suunnitelma, miten ja mitkä koulutukset sisällytetään henkilöstön perehdytysuunnitelmiin.</p> <p>Kaupungin kaikilta toimialoilta ja yksiköistä on v. 2006-2008 osallistunut työntekijöitä koulutuksiin, jotka tukevat kansalaisvaikuttamisen edistämistä.</p>	<p>Henkilöstötiimi Toimialat Kaupunginkanslia/Henkilöstötoimisto</p>
1.2. YHTEISÖLLISYYTEEN JA OSALLISUUTEEN KASVAMINEN JA OPPIMINEN										
1.2.1. Toimenpide: Nuorisotoiminnan kehittämien osallisuuden ja demokratian lisäämiseksi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho
<p>Lasten ja nuorten osallisuuden ja demokratian kehittämistyötä, jota on tehty vuodesta 2001, jatketaan.</p> <p>Valtakunnallisen Osallisuushankkeen v. 2003 käynnistynyttä Lahden Aivovalta-projektia laajennetaan myös perusopetukseen vuosiluokille 1-9 ja toisen asteen opetukseen. Projektin päätyttyä hyvät käytännöt vakiinnutetaan.</p>	→	→	→	→	→	→	→	→	<p>Toimialat ovat kehittäneet omaa toimintaansa lasten ja nuorten osallisuuden ja demokratian lisäämiseksi. Toimista on raportoitu vuosittain tehtävän asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen –selvityksen yhteydessä.</p> <p>Nuorten osallisuutta edistävä toiminta on laajentunut ja resurssit toiminnan jatkamiseksi on varmistettu vuoteen 2008 mennessä.</p>	<p>Nuorisopalvelut Toimialat</p> <p>Nuorisopalvelut Sivistystoimiala</p>

<p>Oppilaskuntatoimintaa kehitetään osallisuuden ja demokratian oppimisen sekä koulujen kehittämisen ja opetussuunnitelmien tueksi.</p> <p>Esitetään, että kaupunki tekee päätöksen, jossa oppilaskunnille osoitetaan vuosittain määräraha esimerkiksi koulun korjausmäärärahoista, jonka käytöstä oppilaat ja luokat voivat tehdä esityksiä oman koulun kehittämiseksi, ja oppilaskunta voi päättää toimenpiteistä.</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvointia lisäävistä toimenpiteistä on luovutettu kärkihankelistat kaupungin päättäjille v. 2004 ja 2005. Kärkihankelistojen kehittämisehdotuksista mm. Nettikahvila Hurina on toteutunut. Jatkossa kiinnitetään erityishuomio kärkihankkeiden käsittelyn etenemisen seurantaan.</p> <p>Koulut ja oppilaskunnat otetaan mahdollisuuksien mukaan monialaiseen yhteistyöhön lapsia ja nuoria koskevissa asioissa ja heitä koskevissa hankkeissa jo suunnitteluvaiheessa.</p>		<p>Jokaisessa koulussa on oppilaskuntatoimintaa v. 2006.</p> <p>Oppilaskunnille on osoitettu määrärahaa oman koulun kehittämiseen v 2006 alkaen.</p> <p>Kärkihankelistan käsittelyä on mahdollista seurata. Kärkihankelistan laatimiseen osallistuneille lapsille ja nuorille on saatu palautetta, miten kärkihankkeiden käsittelyt etenevät luottamustoimielimissä ja päätöksenteossa.</p> <p>Toimialat ovat kehittäneet ja toteuttaneet lasten ja nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa.</p>	<p>Sivistystoimiala</p> <p>Sivistystoimiala Tekninen ja ympäristötoimiala</p> <p>Valmistelutiimi Toimialat</p> <p>Toimialat Nuorisopalvelut</p>
<p>1.2.2. Toimenpide: Yhteistyö seudun kuntien kanssa</p>	<p>2005</p> <p>2006</p> <p>2007</p> <p>2008</p> <p>2009</p> <p>2010</p> <p>2011</p> <p>2012</p>	<p>Tavoitetaso</p>	<p>Vastuutaho</p>
<p>Lahden seudulle on laadittu nuorisotyöstrategia vuosille 2005-2008. Perustetaan nuorten maakunnallinen ohjaus- ja neuvontapiste.</p> <p>Vanamo- Päijät-Hämeen kestävän kehityksen keskus- hanke on käynnistynyt v. 2004. Turvataan hyvien käytäntöjen jatkuminen projektin päättyttyä.</p> <p>Päijät-Hämeen tietoyhteiskuntaohjelman kansalaisvaikuttamisen toimintalinjan toimintasuunnitelma on laadittu 2005 (Lahden tiede- ja yrityspuisto Oy, Helsingin Yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia) ja sitä on</p>		<p>Nuorten maakunnallinen ohjaus- ja neuvontapiste on perustettu 2008 mennessä.</p> <p>Vanamo hankkeen kansalaisvaikuttamista edistävät hyvät käytännöt ovat vakiintuneet osaksi perustyötä v 2008 mennessä.</p> <p>Kansalaisvaikuttamisen maakunnallinen yhteistyöverkosto on käynnistynyt v. 2006.</p>	<p>Toimialat</p>

<p>esitetty Päijät-Hämeen Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman kärkihankkeeksi. Perustetaan kansalaisvaikuttamisen maakunnallinen yhteistyöverkosto.</p>																	
1.3. EDUSTUKSELLISEN DEMOKRATIAN KEHITTÄMINEN																	
1.3.1. Toimenpide: Luottamushenkilöiden työskentelyn kehittäminen	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho							
<p>Luottamushenkilöiden työskentelyä kehitetään valtuustokausittain toteutettavan valtuustotyöskentelyn itsearvioinnin pohjalta. <i>Vuonna 2004 arviointi toteutettiin yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa.</i></p>		→		→	→				Valtuustokysely on toteutettu valtuustokausittain. Valtuusto on nimennyt itsearvioinnin pohjalta työskentelylleen kehittämiskohteet v. 2005 ja 2009.	Kaupunginvaltuusto							
<p>Lisätään luottamushenkilöiden tunnettuutta ja helpotetaan yhteydenottoa.</p>	→			→	→				Luottamushenkilöiden kuvat ja yhteystiedot ovat kaupungin internetsivuilla (luottamushenkilöiden luvalla).	Kaupunginkanslia							
<p>Laaditaan "Lahden kuntapäätätjä" –koulutuspaketti, joka on saatavissa sähköisenä kaupungin internet -sivulla.</p>		→							Päätäjillä on käytettävissään kokonaisvaltaisesti informaatiota päätöksentekomekanismista sekä kaupungin tahtotilasta ja strategisista tavoitteista v. 2006.	Kaupunginkanslia							
<p>Äänestyskynnyksen madaltamiseksi helpotetaan ennako-, koti- ja laitosaänestystä ja parannetaan äänestyspaikkojen saavutettavuutta. Ilmoitus äänioikeudesta -korttiin lisätään nykyisten tietojen lisäksi myös ennakoäänestyspaikat ja ohjeistus ennakoäänestämiseen.</p>		→		→	→				Äänestysprosentti on noussut koko Suomen äänestysprosentin keskiarvon yli seuraavissa kunnallisvaaleissa.	Kaupunginhallitus ja keskusvaalilautakunta							
<p>Esitetään kunnallisen kansanäänestyksen käyttöön ottoa vaikutuksiltaan erittäin merkittävissä ja laajakantoisissa asioissa enemmistön kannan selvittämiseksi päätöksenteon</p>								→	Tarvittaessa esimerkiksi yksi kansanäänestys / valtuustokausi.	Kaupunginhallitus							

pohjaksi, päätöksenteon nopeuttamiseksi ja kaupungin kokonaisedun mukaisen päätöksenteon edistämiseksi.															
1.4. KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMISOHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI															
1.4.1. Toimenpide: Kansalaisvaikuttamisen kehittämisen seuranta	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho					
Kehitetään demokratian tilaa kuvaavaa mittaristoa. Lahti on mukana v. 2004-2008 Suomen Kuntaliiton demokratiatilin päätöshankkeessa, joka on osa hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.									Demokratiatilin päätöstä hyödynnetään kansalaisvaikuttamisen seurannan ja arvioinnin työvälineenä Lahdessa v 2008 mennessä.	DTP -hankkeen ohjausryhmä					
Alueellisen hyvinvointibarometri – tutkimuksen avulla arvioidaan kansalaisvaikuttamisen edistymistä Lahden seudulla. Tutkimuksen avulla saadaan kuntalaisten kokemuksia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Tutkimus toteutetaan joka kolmas vuosi, ja toteutusvastuu on Sosiaalialan osaamiskeskus Versolla.	→			→				→	Barometrin tulokset osoittavat kehitystä parempaan, lähtötasona ovat v 2002 ja 2005 mittaukset Lahdessa.	Kaupunginjohtajan nimeämä kansalaisvaikuttamisen kehittämishojelman seurantaryhmä					
1.4.2. Toimenpide: Kansalaisvaikuttamisen kehittämishojelman toteutumisen seuranta	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Tavoitetaso	Vastuutaho					
Kaupunginjohtaja nimeää kansalaisvaikuttamisen kehittämishojelman seurantaryhmän	→								Seurantaryhmä on nimetty v. 2005.	Kaupunginjohtaja					
Seurantaryhmä kokoaa vastuutahoilta tiedot toimenpiteiden toteutumisesta ja arvioi kansalaisvaikuttamisen kehittämishojelman täytäntönnäpanon kokonaisuuden toteutumista.								→	Täytäntönnäpanosuunnitelman pohjalta on v. 2006 laadittu yhteinen käytäntö, jonka avulla kaupungin toimia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi eri toimialoilla seurataan ja arvioidaan.	Kansalaisvaikuttamisen kehittämishojelman seurantaryhmä					

<p>Kaupunginvaltuustolle on vuodesta 2002 alkaen tehty selvitys asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä (kv 16.10.2000 § 240, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen Lahdessa). Kansalaisvaikuttamisen kehittämissuunnitelman seurantaryhmä toteuttaa jatkossa tämän raportoinnin valtuustolle ja tekee tarpeelliseksi katsomiaan esityksiä tilanteen parantamiseksi.</p>									<p>Seurantatiedot on koottu vuosittain.</p> <p>Raportointi valtuustolle on suoritettu vuosittain.</p> <p>Täytäntöönpanosuunnitelmaan kirjatut tavoitetasot ovat toteutuneet.</p>	<p>Kansalaisvaikuttamisen kehittämissuunnitelman seurantaryhmä</p>
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

2. KANSALAISVAIKUTTAMISEN KEHITTÄMISOHJELMAN TOTEUTTAJA-RESURSSIT JA TÄYTÄNTÖÖNPANON VAIKUTUKSET TOIMIALOJEN BUDJETTEIHIN

Tässä kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman täytäntöönpanosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet esitetään toteutettavaksi pääosin nykyisillä resursseilla. Suunnitelmassa esitetään muun muassa, että henkilöstön koulutuksiin kytkettäisiin sellaisia teemoja, jotka tukevat osallisuuden ja vuorovaikutuksellisen toimintakulttuurin kehittymistä. Tähän liittyy myös ajatus henkilöstön keskuudesta löytyvän osaamisen ja tiedon tehokkaammasta jakamisesta työyhteisöissä.

Kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman täytäntöönpanon vastuutahoiksi on esitetty muun muassa viestintätiimiä, valmistelutiimiä, tietohallintotiimiä, henkilöstötiimiä sekä kaupungin strateginen kehittäminen ja etujen valvontatiimiä. Nämä vuonna 2005 toimintansa aloittaneet, eri toimialojen työntekijöistä muodostuvat yhteistyöelimet auttavat osaltaan parantamaan tiedonkulkua ja toimintojen suunnitelmallista kehittämistä. Tiimit koordinoivat vastuualueensa toimintaa kaupungin organisaatiossa, valmistelevat ehdotuksia vastuualueensa toimintapolitiikasta ja strategiasta, kartoittavat, priorisoivat ja tekevät esityksiä vastuualueensa kehittämistarpeista ja resursseista sekä sopivat vastuualueensa menettelytavoista ja ohjeistuksesta.

Selkeä uusi kustannus kaupungille suunnitelmassa on alue- ja yhteisötyö, jota ehdotetaan vastuutahoksi ja toteuttajaksi useisiin suunnitelman toimenpiteisiin. Lahden alue- ja yhteisötyösuunnitelma valmistui vuonna 2004. Sen yhtenä tavoitteena on vakinaistaa Lahdessa pitkään projektivetoisin voimin toteutetun alue- ja yhteisötyön asema. Suunnitelma valmistui kaupungin eri toimialojen, kolmannen sektorin ja seurakunnan edustajien yhteistyönä. Asukkaat osallistuivat suunnitelman työstämiseen aluetyöseminaarissa sekä eri kaupunginosissa järjestetyissä asuinalueverstaissa. Lahden alue- ja yhteisötyöllä tarkoitetaan yhteistoimintaa tietyn alueen viihtyisyyden ja turvallisuuden lisäämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi. Tavoitteena on edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia omaan ja asuinalueensa hyvinvointiin, edistää tiedonvaihtoa asuinalueiden kehittämissuunnitelmista sekä luoda selkeitä vuorovaikutuskäytäntöjä toimijoiden välille. Vastaa- vanlainen toiminta on vakiintunut perustyöhön esimerkiksi Oulussa lähidemokratian ja Turussa aluekumppanuuden nimellä. Lahden kaupunginkanslian hallinnoima OVI AUKI -projekti vastaa alue- ja yhteisötyön käynnistämisen ja vakiinnuttamistoimista vuoden 2005 loppuun. Alue- ja yhteisötyön suunnitelma on tehty vuoteen 2010 asti, johon mennessä toiminta olisi laajentunut nykyisiltä kolmelta alueelta eri kaupunginosiin. Alue- ja yhteisötyön kustannusvaikutukset vuoteen 2010 on esitetty liitteessä 2.

Tietoteknisiin investointeihin ja kehittämistyöhön suunnitelman toimenpide-ehdotuksilla ei ole juurikaan vaikutusta. Esimerkiksi asianhallintajärjestelmän kehittämistyötä tehdään joka tapauksessa. Olennaista kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta on, että järjestelmän kehittämisessä huomioidaan asukkaiden osallistumisen ja päätöksenteon läpinäkyvyyden vaatimukset. Lisäksi uuden tekniikan käyttö ja toimintatapoihin harjaantuminen vaativat kaupungin työntekijöiden työaika.

Edustuksellisen demokratian kehittämisessä lisäkustannuksia aiheuttavat ennakkoäänestyspaikkojen saavutettavuuden parantaminen ja mahdollisen kunnallisen kansanäänestyksen järjestäminen. Nuorten Aivovalta -hankkeen ja Vanamo - Päijät-Hämeen kestävän kehityksen keskus -hankkeen päätyttyä vuonna 2007 kustannuksia syntyy hyvien käytäntöjen vakiinnuttamisesta.

3. LOPPUSANAT

Lahden kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman täytäntöönpanosuunnitelma luovutetaan kaupunginjohtajalle 31.5.2005, jonka jälkeen ehdotus saatetaan kaupunginhallituksen käsiteltäväksi. Suunnitelma esitellään kaupungin johtoryhmälle ja poikkihallinnollisten tiimien vetäjille.

Työryhmä esittää, että kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelman toteutumisen seurannasta ja arvioinnista vastaava työryhmä nimettäisiin mahdollisimman pian tässä suunnitelmassa esitetyn mukaisesti. Kansalaisvaikuttamisen ja demokratian kehittämisessä on kyse jatkuvasta prosessista. Arvioinnin ja seurannan pohjalta työryhmän on mahdollista esittää tarpeelliseksi katsomiaan ehdotuksia uusista toimenpiteistä.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kirjon tulisi olla niin monipuolinen, että jokainen asukas voi mielekkäällä ja elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla osallistua oman kunnan yhteisten asioiden hoitoon ja kokea sitä kautta osallisuutta omassa lähiympäristössään.

Lahden kaupungin strategiassa 2012 korostetaan asukkaiden oman vastuun lisäämistä. Toimintaan sitoutumisen ja asukastyytyväisyyden kannalta on ratkaiseva ero siinä, toivotaanko asukkaiden osallistuvan ja ottavan vastuuta toimista, jotka ovat valmiiksi määriteltyjä ja liittyvät ”ylhäältä ohjautuvaan” vallan käyttöön, vai onko asukkailla mahdollisuus olla osallisena yhteistyössä jo suunnitelmien ideointi- ja valmisteluvaiheessa. Ensin mainittu passivoi kansalaisten omaehtoista toimintaa. Osallisuuden käsite puolestaan pitää sisällään avoimen tiedon vaihdon, sitoutumisen ja vastuunoton. Parhaimmillaan valta ja vastuu kulkevat käsi kädessä.

Täytäntöönpanosuunnitelman yhtenä osa-alueena on yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen kasvaminen ja oppiminen. Kasvu osallisuuden toimintakulttuuriin edellyttää kuitenkin sitä, että eivät vain lapset ja nuoret, vaan myös jokainen aikuinen asettuu oppijan rooliin.

Lahden ja Lahden seudun yhtenä tulevaisuuden vetovoimatekijänä ovat hyvin toimivat kansalaisvaikuttamisen käytännöt.

Lähteet

Lahden kaupunki. 2000. Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen Lahdessa. Kaupunginhallituksen asettaman nk. laatukansiotoimikunnan mietintö Lahdessa 25.9.2000.

Lahden kaupunki. 2004. Lahden kaupungin kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelma. Lahden kansalaisvaikuttamisen kehittämisohjelmaa laatimaan asetetun työryhmän loppuraportti 26.10.2004.

Lahden kaupunki. 2004. Lahden alue- ja yhteisötyönsuunnitelma vuoteen 2010. Aluetyön kehittämistyöryhmän loppuraportti 31.5.2004.